

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

CİLT 6

44. KAZI SONUÇLARI TOPLANTISI BİLDİRİLERİ

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

**44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve
Arkeometri Sempozyumu**

**44. KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI**

CİLT 6

**27-31 MAYIS 2024
NEVŞEHİR**

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3796/6
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 205/6

Editör

Dr. Candaş KESKİN

27-31 Mayıs 2024 tarihlerinde Nevşehir’de düzenlenen 44. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi’nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

TK: 978-975-17-6176-7

ISBN: 978-975-17-6182-8

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Mermer Dionysos başı, Aphrodisias, Tetrapylon Caddesi, MS 4. yüzyıl.

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Candaş KESKİN tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

Ankara 2025

İÇİNDEKİLER

Adnan BAYSAL

CANHASAN HÖYÜKLERİ (I,II,III) 2023 ÇALIŞMALARI.....13

Mustafa BİLGİN, İnan KOPÇUK, Ertan ŞEHİT

Pınar KIZILTEPE BİLGİN, Sevingül BİLGİN KOPÇUK, Esen KAYA

ASPENDOSANTİK KENTİ 2023 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....25

Mustafa Kemal ŞAHİN

2023 YILI KALEHİSAR ÖREN YERİ ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI.....49

N. ÇEVİK, S. BULUT, B. TAKMER, C. ÖZ, B. TOMAY, F. YILMAZ, S. TALU,

M. ŞENGÜL, E. ÖZKAN, G. ACAR, E. ÖZ, D. DOĞAN

MYRA VE LİMANI ANDRİAKE KAZILARI 2023.....61

Nurettin ARSLAN, Beate BÖHLENDORF-ARSLAN, Nilden ERGÜN, Mehmet AYAZ

2023 YILI ASSOS KAZI ÇALIŞMALARI.....75

Oktay GÜNDOĞDU, Metin ÇAKAR, Muhammet GÖRÜR

İSKİLİP KALESİ KAZISI 2023 YILI ÇALIŞMALARI (İLK SEZON).....89

Olivier Can HENRY, İpek DAĞLI, Cem ARDIL

LABRAUNDA 2023 YILI ÇALIŞMALARI.....103

Osman AYTEKİN

ARDANUÇ-GEVHERNİK KALESİ KAZISI 2023 (III. SEZON).....121

Osman ERAVŞAR, Mustafa YILDIZLI, Sibel YARAR, Feray KORUCU-YAĞIZ, Sinan DURNA

ALANYA KALESİ 2023 YILI KAZI VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI.....137

Ayşe Gül AKALIN, Özlem VAPUR, Ersin BAKIŞ

2023 YILI ERYTHRAİ ÇALIŞMALARI.....159

Rafet ÇAVUŞOĞLU, Hanifi BİBER, İsmail COŞKUN, Erol USLU, Fatih ARAP,

Erdal ACAR, Dilara DEMİRTAŞ, Yenal SÜRÜN

ZERNAKİ TEPE ANTİK KENTİ 2021-2023 KAZI ÇALIŞMALARI.....171

ASPENDOS ANTİK KENTİ 2023 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

Mustafa BİLGİN*

İnan KOPÇUK

Ertan ŞEHİT

Pınar KIZILTEPE BİLGİN

Sevingül BİLGİN KOPÇUK

Esen KAYA

2023 yılı kazı çalışmaları kapsamında¹, ilk olarak Agora'nın güneybatısındaki, İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi'nin güneyinde yer alan 2018 ve 2020 yılları içerisinde kısmen kazılan *Agora Güney Caddesi* ile caddeyi dik kesen *A Yapısı Sokağı*'nda çalışmalara başlanmıştır. Söz konusu alanlardaki kazıların yanı sıra Roma Devlet Bazilikasının kuzey-doğusunda bulunan tonozlu mekânın önündeki kuzeydoğu-güneybatı yönlü uzanan rampada tespit edilen Kuzeydoğu Merdiven Kompleksi'nin doğusunda da araştırmalar yürütülmüştür (Resim: 1)

AGORA GÜNEY CADDESİ KAZI ÇALIŞMALARI

Aspendos 2023 sezonunda, ilk etapta, Agora'da yer alan İki Katlı Dükkânlar ile Stoa Kompleksi'nin güneyinde tespit edilen ve cadde olduğu düşünülen alanda çalışmalara başlanılmıştır. 15. dükkânın güneyinde, doğu-batı aksında uzanan kısımda, 15'inci dükkânın yıkılmış duvarına ait bloklar açığa çıkartılıp tasnif alanına taşınmıştır. 2020 yılında, 15'inci dükkânın güney duvarında bulunan kapı açıklığının dış cephesinde, kapı önünde 2x2 metre ölçülerinde açılan sondaj sonucu bir caddeye ait olabileceği düşünülen döşeme taşları ile

* Doç. Dr. Mustafa BİLGİN, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Afyonkarahisar/TÜRKİYE, bilgin@aku.edu.tr

Arş. Gör. İnan KOPÇUK, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE, ikopcuk@ankara.edu.tr

Öğr. Gör. Ertan ŞEHİT, Yozgat Bozok Üniversitesi, Boğazlıyan Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mimari Restorasyon Programı, Yozgat/TÜRKİYE, ertan.sehit@yobu.edu.tr

Pınar KIZILTEPE BİLGİN, Arkeolog, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü, Doktora Öğrencisi, Aladdin Keykubat Kampüsü, Konya/TÜRKİYE, pkbilgin@gmail.com

Dr. Sevingül BİLGİN KOPÇUK, Anıttepe Mahallesi, Kubilay Sokak, No: 38/1, Ankara/TÜRKİYE, sevingulbilgin@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi Esen KAYA, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Afyonkarahisar/TÜRKİYE, esenkaya@aku.edu.tr

1 T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 12.05.2023 tarih ve E-94949537-160.01.01-3776839 sayılı izin yazısına istinaden, Antalya İli, Serik İlçesi, Belkıs Mahallesi'nde yer alan Aspendos Antik Kenti kazı çalışmalarına, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi adına Doç. Dr. Mustafa Bilgin başkanlığında gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda Aspendos Antik Kenti kazı çalışmalarına 05.06.2023 tarihinde başlanmış olup, faaliyetlerimiz 28.12.2023 tarihinde sonlandırılmıştır.

dükkâna çıkışı sağlayan bir *krepis*le karşılaşılıştı. 2023 yılında kazı çalışmalarına (Resim: 2) Aspendos Akropolis'i'nde, özellikle Agora ve çevresindeki cadde sisteminin kent planlamasındaki yerini daha iyi anlayabilmek için bu alandan başlanmıştır.

Kazı alanı; doğu-batı aksında, batıda 2018 yılı kazılarında tespit edilen ve kayıtlara ocaklı mekân şeklinde geçen bölüm ile doğuda iki katlı dükkânların krepislerinin bittiği noktayla sınırlandırılmıştır. Kuzeydeki iki katlı dükkânlar ve güneyinde sonradan A Yapısı olarak adlandırılacak yapı referans alınmıştır. Sınırları belirlenen alan 7 gride ayrılmış, 2023 kazı sezonunda 6 gridin kazısı tamamlanmıştır².

2020 yılında tespit edilen döşeme taşlarının konumu dikkate alındığında, döşemelerin, Agora ile bağlantılı bir caddeye ait olabileceği öngörülmüş, bu sebeple çalışmalara Grid 4'ün içinde kalan bu noktadan başlanılmıştır (Resim: 3).

Deniz seviyesinden 58.72 m yükseklikten itibaren 6 depozit kazılan açmada, toprak değişimi dikkate alınarak dört Locus tespit edilmiş, 58.13 m seviyesinde döşemenin açma içindeki diğer taşlarının da ortaya çıkarılmasıyla çalışmalar tamamlanmıştır.

Açmanın en üst kotunda, yüzey toprağı ile ilişkilendirilen *Locus 1* açık kahverengi, kumlu ve iri taşlardan oluşmaktadır. Üç seviyede (Depozit 1-3) kazılan ve içinde tespit edilen taşların yoğunluğundan, bu tabakanın Geç Antik Dönem yapılarının yıkıntısına ait olduğu anlaşılmıştır.

Locus 1'in alt kotu koyu kahverengi, ince taneli ve nemli olması sebebiyle *Locus 2* olarak tanımlanmıştır. Depozit 4 ve 5 kazılarının gerçekleştirildiği kültür tabakasında, J. Hayes tarafından LRD (Late Roman Pottery D) grubu kırmızı astarlı seramikleriyle bağlantılı örnekler bulunmuştur. Söz konusu seramik grubuna ait buluntular içinde, MS 5.- 6. yüzyıllar arasına tarihlendirilen, Form 7 ve Form 9'la ilişkili ağız kenarı ve kaide parçaları yer almaktadır. Cadde tabanında ve tabanın hemen üst kotunda, Locus 2 ve Feature 1 olarak tanımlanan alanda, küllü toprak tespit edilmiştir. Bu alan olasılıkla yıkıntının meydana geldiği dönemdeki küçük çaplı bir yangına ait olmalıdır.

Depozit 4 ve 6 çalışmalarında kısım kısım, harç katkılı, sarı ve beyaz renkli, kumlu bir toprak yapısı tespit edilmiş, bu sebeple bu alanlar *Locus 3* olarak tanımlanmıştır.

Caddenin döşeme taşlarının hemen üst kotunda tespit edilen *Locus 4* koyu kahverengi, ince taneli ve nemlidir. Eğimli bir alanda olan Locus 4'te, Depozit 3 ve Depozit 6'ya ait kazılar gerçekleşmiştir. Bu locusun da kazılmasıyla grid içerisinde cadde döşemesi açığa çıkmıştır (Resim: 4)

DSS15A numaralı dükkâna ait krepisten itibaren güneye doğru 2.50 m mesafede, döşeme taşlarının farklı şekilde dizildiği gözlemlenmiştir. Cadde üzerinde doğu-batı hattındaki bu alanda, yan yana yerleştirilen 1.50 m genişliğindeki taşların, kazının ilerleyen zamanlarında, caddeye ait bir kanal sisteminin kapak taşları olduğu anlaşılmıştır (Resim: 5).

2 Kazı çalışmalarında metodolojik olarak Locus, Feature ve Depozit sistematığı temel alınmıştır.

Grid 4'ün doğusuna doğru genişletilen açma, Grid 3 olarak tanımlanmıştır. 4x5.80 m ölçülerindeki Grid 3'teki çalışmalara 58.79 m kotunda başlanmıştır. Dört seviyede (Depozit 1-4) kazılan alanda, farklı toprak yapısına sahip altı Locus tespit edilmiştir. Bu alandaki çalışmalar da 58.13 m kotunda caddeneye ait döşeme taşlarının ortaya çıkarılmasıyla tamamlanmıştır.

Depozit 1 kazıları gridin kuzey sınırında devam ederken İki Katlı Dükkân ve Stoa Kompleksi'ne ait olan krepisin, doğu-batı aksında, 3.60 m uzunluğunda, 34 cm genişliğindeki bölümü tespit edilmiştir. Gridin güney sınırındaki kazılarda ise 15. dükkânın güney cephesinin 4.90 m güneyinde, bir yapıya ait duvar kalıntısı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu duvarla ilişkili arkeolojik buluntular Locus 1, Feature 1'le bağlantılı olarak toplanmıştır.

Depozit 2 kazılarında, Locus 2 ve Locus 3'ün yanı sıra, toprak yapısı diğer locuslardan farklı olan Locus 5 açığa çıkarılmıştır. Grid 4 ile 3'ün kesiştiği bölümün kuzey yarısındaki koyu kahverengi, nemli ve ince taneli Locus 2, bu gridin kültür tabakasını oluşturmaktadır. Locus 2'de mermer kaplama parçalarıyla birlikte, Geç Antik Dönem'le bağlantılı pek çok amorf seramik parçası saptanmıştır. Belirginleşmeye başlayan duvarın önünde tespit edilen Locus 3'e ait, sarı-beyaz, ince, tozlu yapıdaki toprak tabakası, olasılıkla bu duvara ait ufalanmış sıva kalıntılarıyla uyumludur. Locus 3'ün kuzeyinde kaydedilen, nemli ve siyaha yakın küllü toprak yapısı Locus 5 olarak belirlenmiştir. Depozit 2 kazısı, deniz seviyesinden 58.12 m kotunda sonlandırılmıştır.

Depozit 3 kazılarında, Depozit 2'de tespit edilen Locus 3 ve Locus 5'e ait toprak çıkmaya devam etmiştir.

Grid 3'te, Depozit 4 kazılarıyla birlikte, caddenin döşeme taşlarına ulaşılmıştır. Bu alanda, döşeme üstü toprağı, Locus 3 toprağıyla aynı yapısal özelliklere sahip olduğu için Locus 3 Feature 1 olarak toplanmıştır. Doğu-batı aksında uzanan duvarın önünde, döşeme taşları üzerinde geç dönem düzenlemeleri takip edilmiştir. Duvarın hemen önünde, duvara paralel olarak yapılan bu özensiz uygulama, olasılıkla Geç Antik Dönem'e ait bir kanalla ilişkilidir (Resim: 6).

20 cm genişliğinde, 2.10 metre uzunluğunda gözlemlenen bu kanala ait kapak taşları doğudan batıya doğru daralmakta olduğundan ölçüleri birbirinden farklıdır. Söz konusu küçük kanalın içinden çıkan buluntular Locus 3, Feature 2 olarak toplanmıştır. Depozit 2 ve 3'te siyah, küllü olarak not edilen Locus 5 toprağı bu depozitte görülmemiştir. Toprak özellikleri Locus 4 özellikleri barındırdığından, buluntular Locus 4 olarak ayrılmıştır. Grid 3'ün batısında, döşeme üzerinde altın sarısı renginde, ince taneli farklı bir toprak gözlemlenmiş ve *Locus 6* olarak tanımlanmıştır. Grid içerisindeki toprağın kaldırılmasıyla birlikte, Grid 4'te tespit edilen kanala ait kapak taşlarının devam ettiği görülmüştür (Resim: 7). Bu alanda gözlemlenen seramik buluntular, LRD grubu içinde, MS 4. yy.'ın son çeyreği ile 6. yüzyıl arasına tarihlenen örneklerle işaret eder.

Grid 3 kazısı tamamlandıktan sonra, çalışmalar Grid 3'ün doğusundaki, 5 x 6 m ölçülerindeki Grid 2'ye kaydırılmıştır. Grid 2'de çalışmalar deniz seviyesinden 58.79 metre yük-

seklikte başlamıştır. Beş depozit kazılan gridde, beş locus tespit edilmiştir. Alanın kuzey yarısının, iki katlı dükkânlardan yıkılan bloklarla kaplı olması dikkat çekicidir. Bu sebeple gridin kuzey yarısında sadece taş araları temizlenmiş olup, güney yarısında kazılarla açığa çıkan doğu-batı aksındaki duvar hizası takip edilerek kazılar yürütülmüştür.

Depozit 1 kazısı herhangi bir toprak değişimi gözlemlenmediğinden diğer gridlerde de olduğu gibi Locus 1 olarak tanımlanmıştır. *Depozit 2* kazısı yapılırken toprağın yapısının farklılaştığı ve diğer gridlerde tespit edilen Locus 2 toprağı ile benzer özellikler gösterdiği için bu adla kodlanmıştır. *Depozit 3* kazısında iki farklı locusla karşılaşılmıştır. Çalışmalar sırasında, caddenin güneybatı köşesinde ortaya çıkmaya başlayan, doğu-batı aksındaki duvar tamamen belirginleşmiş ve bu alana inşa edilmiş bir yapının kuzey duvarı olduğu netleşmiştir. Bu sebeple, bu alandaki yapı *A Yapısı* olarak tanımlanmıştır. Çalışmalarda, *A Yapısı* olarak adlandırılan duvarın önünde (kuzeyinde) daha önceki gridlerde açığa çıkmış olan sarının tonlarındaki Locus 3 toprağı tespit edilmiştir. Aynı depozitte, yıkılmış konglomera bloklarının önünde (güneyinde) ise diğer Locus 5'e ait yanık küllü bir toprak yapısı devam etmektedir.

Depozit 4 kazısında Locus 3 olarak adlandırılan sarı toprak yapısıyla Locus 5 olarak adlandırılan küllü toprak yapısı karakterini korumuştur.

Depozit 5, caddeye ait taban üzeri toprağı olduğu için buluntular Locus 4'le ilişkilendirilerek toplanmıştır. Depozit 5'inde kazılmasıyla birlikte gridin kuzey yarısında bulunan yıkıntı iyice açığa çıkmış ve sınırları netleşmiştir. Bu alanda tespit edilen seramik buluntular dikkate alındığında, Grid 3 ve Grid 4 ile benzer sonuçlar elde edilmiştir. MS. 7 yy'dan itibaren üretimi olmayan seramik formlarının bulunması ve caddenin en üst kotunda iki katlı dükkânlara ait büyük bir yıkım izinin olması, bu dönemde ya da öncesinde meydana gelen bir depremin sonucu olmalıdır (Resim 8). Grid 2'de yer alan bu yıkıntının en alt sırasında görülen küçük, ince yapıli taş, seramik ve topraktan oluşan ilk yıkıntı izi, kazılar sırasında caddenin güneybatısına konumlandırılan A Yapısı ile bağdaştırılmıştır. Dolayısıyla önce bu yapının yıkıldığı, arkasından ise İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi'ne ait konglomera blokların yerinden koparak bunların üzerine düştüğü gözlemlenmiştir.

Grid 2'nin doğusunda yer alan Grid 1, Agora Güney Caddesi açmasının en doğusundaki grididir. 5x6 m ölçülerinde olan açmadaki çalışmalara, deniz seviyesinden 58.96 m kotunda başlanmış olup, 58.13 m'de caddenin döşeme taşlarının ortaya çıkmasıyla çalışmalar sonlandırılmıştır. 2 depozitte bitirilen grid içinde üç farklı locus tespit edilmiştir.

Depozit 1'de, 58.96 m - 58.55 m kot aralığında çalışılmıştır. Dolgu ve yüzey toprağı karışık bir seviye olan Depozit 1'de toprak yapısı Locus 1 olarak tanımlanmıştır. Açığa çıkmış olan A Yapısı'na ait duvarın hattı takip edilerek güneyden kuzeye doğru yapılan kazıda, duvarın kotunun doğuya doğru düştüğü görülmüştür. Gridin güneydoğu köşesinde Depozit 1 kazıları sırasında 1x1 metre ölçülerinde kireç ocağı olduğu düşünülen bir alan çıkmıştır. Beyaz renkli ve kireçli olan bu alan Locus 8 olarak adlandırılmıştır. Yoğun kireçli yapısı, bu

alanın daha geç dönemlerde, kireç ocağı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Depozit 2, döşeme üzeri toprağı olduğundan toprak yapısı Locus 4 olarak adlandırılmıştır. Gridin kuzey sınırını belirleyen İki Katlı Dükkanlar ve Stoa Kompleksi'ne çıkılan krepislerin üzerindeki toprağın alınmasıyla buranın önünde kireçtaşından oluklu kaldırım taşı tespit edilmiştir. A Yapısının önünde kaldırım olduğu düşünülen alanın ise duvar kotunun düşmesinin aksine, kaldırım kotunun yükseldiği görülmüştür. Kotu yükselen kaldırım bloklarının altında da farklı bir blokaj olduğu görülmüştür. Bu depozitte döşemenin sökül-müş olduğu yerlerdeki döşeme altı toprağı Locus 9 olarak adlandırılmıştır.

Grid 1 içerisinde tespit edilen ve kireç ocağı olduğu düşünülen alanın deniz seviyesinden yüksekliği 58.44 metre olup 20 cm kalınlığındaki tabaka 58.24 metre yükseklikte son bulmaktadır. Kireç ocağının kaldırılmasıyla altında yer alan A Yapısına ait duvarın doğruya doğru devam ettiği görülmüştür.

A Yapısı'na ait duvarın önündeki kaldırım ile döşeme seviyesinin kesiştiği yerde, döşemenin bulunmadığı alanda bir adet bronz sikke açığa çıkmıştır. Sikkenin açığa çıktığı nokta deniz seviyesinden 57.89 metre yüksekliktedir. Sikke, MS 379-395 yılları arasında imparator olan I. Theodosius döneminde basılmıştır.

Grid 4 kazılarında itibaren takip edilen ve zemindeki döşeme sırası farklı olan kanala ait kapak taşlarının bu alanda sökül-müş olduğu tespit edilmiştir. Kanal sistemindeki kapakların her birinin genişliği 70 – 85 cm arası olup, uzunlukları 1.50 m'dir. Kapak taşlarının kalınlığı ise 5-10 cm arası değişmektedir. Grid 1'in doğu sınırında kapak taşları sökül-en kanalin içinde sondaj yapılmıştır. Yapılan sondaj ile kanalın kenar blokajları açığa çıkmıştır. Buna göre kanalın genişliği 65 cm, derinliği 68 cm'dir. Kanalın kazı yapılan alanının uzunluğu ise 130 cm'dir. Dokuz depozitte kazılan kanal sondajında, kanal içi toprağı Locus 10 olarak tanımlanmış olup bu locusla ilişkili üç ayrı feature tespit edilmiştir.

Caddenin doğusundaki çalışmalar tamamlandıktan sonra, çalışmalar Grid 4'ün batısında yer alan Grid 5'e kaydırılmıştır. Bu alan 2018 kazı sezonunda kısa süreliğine kazılmıştır. 2023 kazı sezonunda Grid 5 kazıları deniz seviyesinden 58.86 metre yükseklikte başlamış olup 5.40x5.30 m ölçülerindedir. En üst kottaki toprak tabakası, diğer gridlerle aynı toprak özelliklerini taşıdığı için Depozit 1 toprağı Locus 1 olarak tanımlanmıştır. Bu griddede İki Katlı Dükkanlar ve Stoa Kompleksi'yle ilişkili olduğu düşünülen silmeli, murç izli mimari parçaların açığa çıkmasının yanı sıra yine dükkanların dış cephesiyle ilişkili *guttæ* parçaları tespit edilmiştir. Depozit 1 çalışmaları deniz seviyesinden 58.35 m yükseklikte sonlandırılmıştır.

Depozit 2 seviyesinde ortaya çıkmaya başlayan döşeme taşlarının üstündeki toprak yapısı diğer gridlerdeki Locus 4'le benzer özelliklere sahiptir. Bu depozit, deniz seviyesinden 58.35 metre yükseklikte başlamış olup 58.23 m seviyesinde bitirilmiştir. Alanda devam eden cadde döşemesinin batıya doğru hafif bir eğimle yükselerek gittiği görülmüştür. Yine grid içerisinde toprağın alınmasıyla birlikte, yer yer döşeme taşlarının söküldüğü tespit edilmiştir. A Yapısı Sokağı açmasında döşemenin olmadığı tespit edilen düz alan ile Grid 5'te döşemenin olma-

dığı yerlerin birleştiği görülmüştür. Grid 5 üzerindeki eksik döşeme taşları çapraz oluşturacak şekilde sökülümüş olduğundan, bu döşeme taşlarının bilinçli olarak Geç Antik Dönem’de yerinden alındığı açıktır.

A Yapısı Sokağı’nda yer alan Üç Katlı Dükkânların mozaikli portikosu ile Grid 5’in güney sınırının kesişim noktasında, etrafındaki yapılardan yıkılmış ait iri blok taşlardan oluşan bir sıra vardır. Bu bloklar kaldırılıp altındaki toprak alınarak köşe noktası açığa çıkartılmıştır. Böylece Üç Katlı Dükkânların mozaikli portikosuna çıkışı sağlayan iki basamak belirlenmiştir.

Grid 5 kazıları tamamlandıktan sonra, gridin batısında yer alan 5x5 m ölçülerindeki, Agora Güney Caddesi’nde son grid olan Grid 6 kazılarına geçilmiştir. 58.80 m kotundaki çalışmalar, 58.23 m seviyesine kadar indirilmiştir.

Depozit 1 kazılarında, diğer gridlerde olduğu gibi Locus 1 toprağı devam etmiştir. Deniz seviyesinden 58.80 m yükseklikte başlamış olan depozit, 58.53 m yükseklikte son bulmuştur. *Depozit 2* ise 58.53 - 58.23 m kot aralığında yer almaktadır. Bu depozitte caddenin döşeme seviyesine inilmiştir. Grid 5’te olduğu gibi batıya doğru hafif bir eğimle yükselerek devam eden caddenin önü, geçmiş yıllarda kazılan ocakla ilişkili alanın doğu bölümünü sınırlandırılan düzenleme ile kesilmektedir. Agora Güney Caddesi kazılarının 2023 yılı çalışmalar Grid 6 kazıları ile sonlandırılmıştır.

1a. Agora Güney Caddesi Genel Değerlendirme

Aspendos Agorası’nın batı kanadını sınırlandıran İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi’nin güneyinde, söz konusu yapı grubuna paralel olarak konumlandırılan Agora Güney Caddesi, Agora’nın güneydoğusuna bağlanan önemli arterlerden biridir (Resim: 9).

Caddenin agoraya bağlandığı bölümde, kuzey kanadını İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi sınırlandırırken, güney kanadına, doğudan batıya doğru sırasıyla; A Yapısı, A Yapısı Sokağı ile Üç Katlı Portikolu Dükkân Kompleksi konumlandırılmıştır. Caddenin Güneydoğu köşesindeki A Yapısı referans alındığında, ortalama 5 m genişliğinde olduğu anlaşılmaktadır. 2023 kazı çalışmalarında, doğu-batı aksında 26.50 m’lik bir bölümü ortaya çıkarılmıştır. 2023 yılı çalışmaları caddenin batısında, Geç Antik Dönem’de yapıldığı düşünülen dairesel planlı mimari düzenlemenin olduğu alanda sonlanmaktadır. Cadde bu noktadan itibaren agoraya doğru hafif bir eğimle alçalmaktadır.

Caddenin tabanı kumtaşından dörtgen plakalarla döşenmiş olup söz konusu döşeme taşlarının dar kenarları 60-85 cm, uzun kenarları 1.20-1.50 m aralığındadır, kalınlıkları ise 5-10 cm arasında değişmektedir. Farklı boyutlardaki döşeme taşları belli bir düzen gözetmeden yerleştirilmiştir. Ancak, kuzeyindeki iki katlı dükkânların 2.60 m güneyinde, doğu-batı aksında birbirini takip edecek şekilde yerleştirilen taşlar, caddenin düzensiz döşemesinden hemen ayırt edilebilmektedir. Kazının ilerleyen zaman diliminde, 70 cm genişliğinde, 1.50 m uzunluğundaki söz konusu taşların, caddeye ait kanalizasyon sisteminin kapak taşları olduğu anlaşılmıştır. Caddenin en doğusunda, döşeme taşlarının eksik olduğu 1.30 m’lik bölümün-

de yapılan sondajda, kanalın 65 cm genişliğinde, 60 cm derinliğinde olduğu netleşmiştir. Kanalın yan duvarlarında yassı taşlar ile tuğlalar birlikte kullanılırken, tabanı kireç taşı ile yapılmıştır.

Caddenin güney kenarında, A Yapısı'na bitişik ve paralel kanal dikkati çekmektedir. Söz konusu kanal Geç Antik Dönem düzenlemesi olarak yapılmış olmalıdır. Oldukça özensiz bir işçiliğe sahip kanalın üstü kapak taşlarıyla kapatılmış, ancak kapak taşları bazı bölümlerde tahrip olmuştur. Kanalın A Yapısı'nın Geç Antik Dönem kullanımıyla ilişkili olduğu varsayılmaktadır.

Agora Güney Caddesi'nin güney kanadında, A Yapısı ile Üç Katlı Portikolu Dükkân Kompleksi arasında, caddeyi dikine kestiği anlaşılan bir ara sokak tespit edilmiştir. Söz konusu ara sokak A Yapı'ndan dolayı "A Yapısı Sokağı" olarak tanımlanmıştır.

Agora Güney Caddesi'nde özellikle Geç Antik Dönem'de yapılan düzenlemelerin izleri takip edilebilmektedir. Caddenin ortaya çıkarılan bölümünün batısında ve doğusunda görülen tahribat ile sökülen taban döşemeleri, söz konusu dönemin izleri olarak kayıt altına alınmıştır. Döşeme taşları üzerindeki kırıkların yanı sıra çökmeler de caddenin son kullanım evresinde meydana gelen depremle bağlantılıdır. Söz konusu depremde yıkılan A Yapısı ile İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi'nin güney duvarları, caddenin taban döşemesinde kısmi bozulmalara sebep olmuştur. Caddenin kuzeydoğu kenarında, İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksine bitişik olarak bırakılan yıkıntı izleri, Geç Antik Dönem'de meydana gelen ve caddenin kullanımı sona erdiren depremin sonuçlarıdır.

Caddede yapılan seramik ve diğer buluntuların değerlendirilmesi sonucu, söz konusu arkeolojik kanıtların en erken döneme tarihlenen örnekleri MS 4. yy'ın son çeyreği / 5. yy'ın başı ile MS 6 yy'ı vermektedir (Resim 10).

A YAPISI SOKAĞI

A Yapısı Sokağı olarak tanımlanan uzantı, Agora'nın güneybatısında, İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi'nin güneyinde, Agora Güney Caddesi'ni dik kesen sokaktır. Sokak, Agora Güney Caddesi'nin güney kanadına konumlandırılan iki yapının arasındadır. Doğusunda A Yapısı, batısında ise Üç Katlı-Portikolu Dükkân Kompleksi bulunmaktadır (Resim 9). Kazıların ilk aşamasında, 5.10 x 5 metre olarak sınırları belirlenen kazı alanı, A Yapısı Sokağı'nın sınırları netleştikçe devamında 8 x 6 m ölçülerinde genişletilmiştir. Bu alandaki grid doğu yarısı "A Yapısı", batı yarısı ise "Dükkân 1 Önü: Portiko" olacak şekilde tanımlanmıştır.

2a. A Yapısı Önü (Gridin Doğu Yarısı)

Bu alandaki *Depozit 1* kazısı deniz seviyesinden 59.77 m yükseklikte başlamış olup 59.57 m'de sonlandırılmıştır. Arazideki eğimden dolayı küçük bir alanda Depozit 1 kazısı yapılmıştır. Toprak; açık kahverengi, kumlu ve iri taşlardan oluşmaktadır. Söz konusu alandaki toprak, Agora Güney Caddesi kazılarında açığa çıkan Locus 1 ile aynı özellikleri taşıdığından Locus 1 olarak tanımlanmıştır.

Deniz seviyesinden 59.57 m yükseklikte başlayan *Depozit 2* kazısı 59.44 m yükseklikte sonlandırılmış olup Locus 1'in devam ettiği gözlenmiştir. Çalışmalarda form veren ve amorf seramiklerin yanı sıra çok sayıda kırık döşeme tuğlası ve çatı kiremidi ortaya çıkarılmıştır.

Depozit 3 kazısı deniz seviyesinden 59.44 m yükseklikte başlamış ve 59.30 m yükseklikte bitirilmiştir. Locus 1 özelliğinde toprak devam etmiş ve *Depozit 2*'de olduğu gibi çok sayıda döşeme ve çatı tuğlası tespit edilmiştir. Bu depozit ile birlikte amorf ve form veren seramik parçalarında artış görülmüştür. Gridin doğu sınırını oluşturan A Yapısı'nın dış yüzeyi profilili mimari bloklar ortaya çıkmaya başlamıştır (Resim: 11).

Depozit 4 deniz seviyesinden 59.30 m yükseklikte başlamış ve 58.95 m'de sona ermiştir. Locus 1'in devam ettiği görülen toprakta form veren ve amorf seramikler çıkmaya devam etmiştir.

Depozit 5 kazısı deniz seviyesinden 58.95 m yükseklikte başlamış ve 58.60 m'de son bulmuştur. Locus 1'e göre daha açık kahverengi, nemli, yumuşak ve ufak taşlı toprak yapısı, Agora Güney Caddesi'nde tespit edilen Locus 2 ile aynı karaktere sahiptir. Grid içerisinde derinleşildikçe *Depozit 3*'te açığa çıkmaya başlayan mimari blokların iç bükey ve dış bükey silmelerden oluştuğu görülmüştür.

Depozit 6 kazısı deniz seviyesinden 58.60 m yükseklikte başlamış olup 58.22 m'de sonlandırılmıştır. Locus 2 devam etmiştir. Bu depozit kazıları sırasında gridin güneydoğu köşesinde Agora Güney Caddesi'nde de tespit edilen sarı toprak yani Locus 3 çıkmıştır.

Depozit 7 kazılarında sokağın döşeme seviyesine inilmiştir. Bu alanda A Yapısı Sokağı ile Agora Güney Caddesi kesişmektedir. Alandaki çalışmalar deniz seviyesinden 58.22 m yükseklikte başlamış ve döşeme seviyesinde, 58.07 m yükseklikte sonlandırılmıştır. Döşeme üzeri toprağı olduğu için bu depozit Locus 4 olarak tanımlanmıştır. Bu seviyede sokak üzerinde döşeme taşlarının bir kısmının söküldüğü görülmüştür. Gridin batı yarısında, Üç Katlı Portikolu Dükân Kompleksine ait Dükân 1 önündeki kazılarda açığa çıkmaya başlayan basamakların alt basamağı önündeki sokağa ait döşeme taşlarının düzenli şekilde vaktinde yerinden alındığı görülmüştür. Taşları sökülen bu kısım, Agora Güney Caddesi Grid 5 ve Grid 6 kazılarında taşları sökülen alanla birleşmektedir. Aynı zamanda gridin doğu sınırındaki A Yapısı'nın dış cephesinde yer alan dış bükey ve iç bükey silmeli mimari blokların devam ettiği görülmüştür.

2b. Dükân 1 Önü: Portiko

Gridin batıya doğru 3 metre genişletilen kısımdır. *Depozit 1* deniz seviyesinden 60.73 m yükseklikte başlayıp 60.41 m'de sonlanırken, *Depozit 2* 60.41 m - 60.16 m kot aralığındadır. *Depozit 3* 59.81 m yükseklikte sonlanmıştır. Bu üç depozitteki toprak yapısı diğer açmanın doğu yarısındaki Locus 1 ile aynı özelliklere sahiptir. Söz konusu kot aralıklarında, Dükân 1'in kapı açıklığı daha belirgin hale gelmiştir. 1.45 m genişliğinde ve Dükân 1'e ait korunmuş lento uzunluğu 1.13 m olan kapı açıklığından yapının kuzey – güney hattı boyunca üç adet tespit edilmiştir.

Depozit 4 kazısı deniz seviyesinden 59.81 m yükseklikte başlamış ve 59.63 m’de sonlanmıştır. Locus 1’e ait toprak yapısı devam etmiştir.

Depozit 5’in koyu kahverengi, nemli ve ince bir yapıya sahip toprak yapısı diğer gridlerdeki Locus 2 ile benzer özelliklere sahiptir. Deniz seviyesinden 59.63 m yükseklikte başlamış olan depozit, 59.39 m yükseklikte sonlandırılmıştır.

Locus 2’ye ait toprak yapısı, 59.39 - 59.00 m kot aralığındaki Depozit 6 kazısında devam etmiştir. Bu depozitte gridin batı yarısı ile doğu yarısının arasında bulunan basamakların planı tanımlanabilir hale gelmiştir. Dükkâna üç basamakla çıkıldığı anlaşılmıştır. Yükseklikleri 27 cm olan basamakların genişlikleri 30-35 cm arası değişmektedir. Basamaklarda 2.15 m aralıkla kare çıkıntılarının olduğu görülmüştür. Bu çıkıntılar olasılıkla dükkânlara ait sundurmayı taşıyan dikey taşıyıcıların alt desteği şeklinde kullanılmıştır. Kazılar sırasında ortaya çıkarılan çok sayıdaki çivi, bu dikey taşıyıcıların ahşap olabileceğini düşündürmektedir (Resim: 12).

Çalışmalarda, basamaklar ile dükkân duvarının arasında kalan 1.90 metre genişlikteki bölümde mozaik olduğu tespit edilmiştir. Mozaik belgelendikten sonra döşemenin üzerinde 10 cm toprak bırakılarak koruma altına alınmıştır.

2023 kazı sezonunda 4.93 m’lik bölümü ortaya çıkarılan mozaikli bölüm Üç Katlı Portikolu Dükkân Kompleksi boyunca devam etmekteydi. Mozaik üzerindeki buluntular Depozit 7 kazılarında, Locus 2, Feature 2 olarak toplanmıştır. Küçük *tesseralardan* oluşan mozaığın genel kondisyonu iyi olmakla birlikte, yer yer bölgesel çatlakları da mevcuttur. Ayrıca kuzey kısa kenarında son kullanım evresinden sonra yapıldığı düşünülen tahribata bağlı kısmi eksikler vardır. Mozaik üzerinde kırmızı, siyah ve beyaz renkli tesseralarla geometrik motiflerin işlendiği görülmüştür (Resim: 13).

2c. A Yapısı Sokağı Genel Değerlendirme

A Yapısı Sokağı olarak tanımlanan arkeolojik alan, Agora’nın güneybatısında, İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi’nin güneyinde, Agora Güney Caddesi’ni dik kesen sokaktır (Resim 9). Kazıların ilk aşamasında, 5.10 x 5 metre olarak sınırları belirlenen kazı alanı, A Yapısı Sokağı’nın sınırları netleştikçe devamında 8 x 6 m ölçülerinde genişletilmiştir. Bu alandaki Grid, doğu yarısı “A Yapısı Önü”, batı yarısı ise “Dükkân 1 Önü: Portiko” olacak şekilde tanımlanmıştır.

Sokağa da ismini vermiş olan A Yapısı’na ait ilk izler Agora Güney Caddesi kazılarında duvarının çıkmasıyla görülmüştür. İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi’nden 15. Dükkânın 5 metre güneyinde kazılar sırasında tespit edilen duvar deniz seviyesinden 58.57 m yüksekliktedir. Duvarın açığa çıkarılan kuzey cephesi 11.5 m uzunluğunda olup batı cephesi 6.15 m’dir. İrili ufaklı düzensiz taşlardan oluşan duvar örgüsünde bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Batıdan doğuya ilerlendikçe duvar örgüsünün kotunun düştüğü görülmüştür. Dikdörtgen planlı olduğu anlaşılan yapının batısında, tüm duvarı çevrelediği anlaşılan, sil-

meli mimari bloklar tespit edilmiştir. 3 metre kadarı daha iyi korunmuş olarak açığa çıkan bu bloklar, A Yapısı Sokağı'nın döşeme seviyesinin hemen altındaki dışa çıkıntı yapan 20 cm'lik bölüme oturtulmuştur. Bu bölüm, yapının Agora Güney Caddesi boyunca devam eden kuzey cephesinde de görülmektedir. Ancak buradaki bloklar tahrip edilerek yerinden sökülüştür.

A Yapısı Sokağı'nın güneyindeki döşeme taşlarının Geç Antik Dönem'de sökülerek tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Bu tahribat sokağın batı kanadında yine Geç Antik Dönemde inşa edildiği anlaşılan Üç Katlı Portikolu Dükkânlardan, Dükkân 1'e ait portikoya çıkan basamakların önünde de izlenmektedir.

Sokağın batısında üç adet yan yana dükkân sırası tespit edilmiştir. Dükkânların en kuzeyinde bulunan ve Dükkân 1 olarak tanımlanan ilk dükkânın önü kazılarak açığa çıkarılmıştır. Önündeki portikodan dolayı "Üç Katlı Portikolu Dükkânlar" olarak tanımlanan bu yapının konumlandırılmasındaki açı farkı, yapı kompleksinin sonradan bu alana yapıldığını ortaya koymaktadır. Agora Güney Caddesi'ni dikine kesen A Yapısı Sokağı ile caddeye paralel yapılan A Yapısı'ndan farklı olarak Üç Katlı Portikolu Dükkânlar A Yapısı Sokağı'nı güneye doğru daraltacak şekilde açılı olarak yerleştirilmiştir. Sokağın, Güney Cadde girişi 5.50 olup, güneye doğru daralan bölümü 3.50 m'dir. Çıkan arkeolojik veriler MS 4. yy'a işaret eden bu uygulamanın Geç Antik Dönem'deki özensiz kent planlamasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Resim 14). Dükkânların duvar örgü sistemi, portikodaki mozaik ile seramik gibi diğer arkeolojik veriler de yapının MS 4. yy'a ait kullanımına işaret etmektedir.

Sokaktan 81 cm daha üst kotta bulunan yapı kompleksine doğudan ve kuzeyden 1.20 genişliğindeki üç basamakla çıkılmaktadır. Doğudaki bölümün basamak yükseklikleri 25-27 cm arasında olup alttan iki basamağın genişliği 35 cm, portiko ile aynı seviyede olan son basamak ise 50 cm genişliğindedir. Kuzey-güney aksındaki basamakların 7.10 m'lik bölümü ortaya çıkarılmıştır. Basamaklar, kesit içinde güneye doğru devam etmektedir. Portikoya çıkışı sağlayan basamakların kuzeydeki dar bölümü ise 3.20'dir. Basamakların kuzey-güney aksında 2.15 m aralıklarla kare çıkıntılar bulunmaktadır. Bu çıkıntılar olasılıkla mozaikli portikonun üst yapı elemanlarını taşıyan ve günümüze kadar ulaşamayan ahşaptan dikey taşıyıcılar için yapılmış olmalıdır.

Merdiven ile çıkılan portikoda 1.90 m genişliğinde geometrik bezemeli bir mozaikli taban ortaya çıkarılmıştır. Mozaikli tabanın 4.95 m'lik bölümü kazılmıştır. Güneye doğru dükkânlara paralel olarak kesit içinde devam eden mozaığın uzunluğu 16.35 m olmalıdır. Görece fazla büyük olmayan tesseralarla yapılan mozaığın buluntu durumu gayet sağlamdır.

BAZİLİKA KUZEYDOĞU MERDİVENLERİ

2022 yılı kazı sezonunda kazıları gerçekleştirilen Kuzeydoğu Merdivenleri Kompleksi'nin içerisinde bulunan platformun doğusunda yer yer çökmeler ile platformların doğu sınırı olarak düşünülen ve kuzeybatı- güneydoğu uzantısında saptanan, eğime göre düzeltilmiş iri konglomera bloklardan oluşan duvar yapısı gözlemlenmişti. Bu tespitler doğrultusunda,

2023 yılı kazı sezonunda merdiven kompleksine ait platform ve basamakların doğusunda meydana gelen çökmelerin nedenini ve boyutunu anlamak amacıyla kazı çalışmaları planlanmıştır (Resim: 15).

Yukarıda bahsi geçen platformlardan olan *Feature 5*'in içerisinde gözlemlenen ve kuzeybatı-güneydoğu uzantıda saptanan iri konglomera duvar yapısının etrafı referans alınarak, çökmelerin bulunduğu alan üzerinde kazı çalışmalarına başlanmıştır. 2022 yılı kazılarında tespit edilen kahverengi, yer yer kuru yer yer nemli, irili ufaklı taşlı ve yumuşak dokulu, içerisinde; sıva, kum ve kil katkısı bulunan toprak yapısı olan *Locus 1*'in devam ettiği gözlenmiştir. Depozit 2'nin bitimiyle, deniz seviyesinden 51.31 m yükseklikte tespit edilen platformun çöken kısımlarında, Depozit 3 ile 40 cm derinleşilen alan içerisinde toprak temizleme işlemi gerçekleştirilmiştir. Anılan alanda tahrip olmuş döşeme taşları saptanmıştır. Bulunan bu döşeme taşları kuzeybatı -güneydoğu uzantıdaki konglomera duvara yaslanmaktadır. Bu saptama ile 2. platformun doğu sınırının bu konglomera duvar olduğu anlaşılmıştır.

Kazı çalışmalarına ayrıca, güneyde bulunan *Feature 3* olarak adlandırılan 1. platform içerisinde de devam edilmiştir. 2022 yılı kazı sezonunda Depozit 2 ile tespit edilen platformun doğusunda bırakılan kesit içerisinde çalışmalar gerçekleştirilerek, platform doğuya doğru genişletilmiş ve derinleştirilmediği için Depozit 2 devam ettirilmiştir. Deniz seviyesinden 50.72 m yükseklikte yer alan kesit içerisinde 24 cm derinliğe ulaşılarak, platformun doğusunda bulunan çökmelerin seviyesine eşitlendirilmiştir. Kazılar neticesinde, deniz seviyesinden 50.48 m yükseklikte açığa çıkartılan platformun doğusunda bulunan kuzeybatı-güneydoğu uzantıdaki mimari blok parçalarının doğuya doğru devam etmediği anlaşılmıştır. Kesit çalışmaları sonrasında, 1. platformun kuzeyinde bulunan *Feature 4* olarak adlandırılan iki adet basamak yapısının doğu kısmında da kazılar gerçekleştirilmiştir.

Feature 5 olarak adlandırılan 2. platformun doğusunu sınırlayan kuzeybatı-güneydoğu uzantıdaki konglomera duvarın doğu kısmında bu duvarla bitişik doğu-batı uzantıda bir duvar uzantısının olabileceği düşünülmüştür. Bu bağlamda, 2022 yılı kazı sezonunda Kuzeydoğu Merdiven Kompleksi'nin doğusunda oluşturulmuş *Grid 5 açması* içerisinde konglomera duvarın hem doğu kısmını genişletmek hem de bu alanda konglomera duvarla bağlantılı bir başka duvarın olup olmadığını anlamak amacıyla kazı çalışmalarına başlanılmıştır. Kazısı planlanan alanın sınırları kuzeybatı-güneydoğu uzantıdaki konglomera duvardan doğuya doğru yaklaşık 5.70 m genişletilerek oluşturulmuştur. Deniz seviyesinden 51.81 m yükseklikte bulunan alan içerisinde 90 cm derinleştildikten sonra, platform içerisinde gerçekleştirilen kazılar sonucu deniz seviyesinden 50.91 m yükseklikte gelinen Depozit 3 seviyesine eşitlenmiş ve kuzeybatı-güneydoğu uzantıdaki konglomera duvarla bağlantılı ve doğu-batı uzantılı bir adet duvar yapısı açığa çıkartılmıştır.

DEPOLAMA BİRİMİ

Kuzeydoğu Merdivenlerini sınırlandıran kuzey-güney aksındaki duvarın hemen doğusundaki eğimli alandaki düzenlemeleri anlamak amacıyla kazı çalışmaları başlatılmıştır.

Öncelikle bu eğimli alan, deniz seviyesinden 52.40 m yükseklikte bulunan kotta tesviyesi yapılarak eşitlenmiştir. Burada gerçekleştirilen çalışmalarda kahverengi, yer yer kuru yer yer nemli, irili ufaklı taşlı, gözenekli ve yumuşak, gevşek yapılı, içerisinde; siva, kum ve köklerin bulunduğu *Locus 1*'le ilişkili akıntı toprak kazılmıştır. Açmanın kuzeyinde yer alan Bazilika duvarı ile bağlantılı, kuzeydoğu-güneybatı uzantıda üzerlerinde sıvaların bulunduğu iki adet duvar sırası açığa çıkartılmıştır. Hem doğu hem de batı kısımda deniz seviyesinden 52.40 m yükseklikte sonlandırılan Depozit 1'in kazı çalışmaları sonrasında, açma içerisinde Depozit 2'nin çalışmalarına başlanılmıştır. 55 cm kadar derinleştirilerek gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında toprak renginde değişim saptanmış, kahverengi olan *Locus 1* yerini; açık kahverengi, nemli, irili ufaklı taşlı, sıkı ve yumuşak yapılı, içerisinde; yoğun mil, siva, kum ve kil katkısı bulunan *Locus 2*'ye bırakmıştır. Batı kısımda gerçekleştirilen Depozit 2'in kazı çalışmaları sonrasında batı ve kuzey duvarın üzerinde sıvaların devam ettiği gözlemlenmiştir. Açma içerisinde tesviye işlemleri sonrasında deniz seviyesinden 51.85 m yükseklikte Depozit 3'ün çalışmalarına başlanılmıştır. 40 cm derinleştirilerek gerçekleştirilen çalışmalarda *Locus 2*'nin devam ettiği anlaşılmış, önceki depozitlerde açığa çıkartılan çatı ve zemin kirermitlerinde azalmalar kaydedilmiştir. Ayrıca kuzeyde yer alan Bazilika duvarından düştüğü saptanan kırmızı ve yeşil renkli *stuccolar* ile az sayıda amorf nitelikli seramik açığa çıkartılmıştır. Deniz seviyesinden 51.45 m yükseklikte sonlandırılan Depozit 3'ün çalışmaları sonrası Depozit 4 ve Depozit 5 kazıları yapılmıştır.

Depozit 5'te tespit edilen taban üstünde üç adet pithos ile bir adet bronz ölçü kabı in situ olarak bulunmuştur. Yapının erken evresiyle alakalı olduğu düşünülen söz konusu eserler, tabanın hemen üstünde, etrafı taşlarla desteklenmiş halde yerleştirilmiştir.

Kuzeydoğu Merdivenleri Kompleksi'nin doğu yamacında gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde açığa çıkartılan depolama biriminin olumsuz hava koşullarından korunabilmesi için gerekli önlemler alınmıştır.

4a. Depolama Birimi Genel Değerlendirme

Kuzeydoğu Merdivenleri Kompleksi'nin doğu yamacında gerçekleştirilen Depozit 1-6'nın çalışmaları neticesinde iç mekân uzunluğu 5.45 m, genişliği 2.70 m; dış mekân uzunluğu 6.70 m, genişliği 3.35 m olan, içerisinde zemine doğru çökmüş vaziyette 5. Depozit'in kazı çalışmaları sırasında tespit edilen üç adet pişmiş topraktan yapılmış pithos ve pişmiş topraktan yapılmış çeşitli çanak çömlek parçalarının bulunduğu dikdörtgen formlu, zemini ve duvarları sıvalı bir mekân açığa çıkartılmıştır. Mekânın kuzey duvarı konglomera ana kayanın düzenlenmesiyle oluşturulurken, diğer cephelerini oluşturan duvarlar ise düzensiz örgüyle yükseltilmiştir.

Buluntuların neticesinde depolama alanı olarak kullanıldığı anlaşılan mekânın batı, kuzey ve doğusunu sınırlayan duvarların zeminle kesiştiği kısımlarında, 10 cm ebatlarında tabanı çevreleyen bir süpürgelik tespit edilmiştir.

Mekânın güney sınırını oluşturan genişliği 62 cm, uzunluğu 5.40 m ve yüksekliği 1.60 m olan, güneye doğru yıkıldığı tespit edilen doğu-batı uzantılı duvarın üzerinde, duvarın tabanını ve örgüsünü anlamak amacıyla yapılan toprak temizleme işlemleri neticesinde ortalama 10 cm kalınlığında bir blokajın varlığı gözlemlenmiş olup bahsi geçen blokajın, irili ufaklı biçimsiz taşlarla örülerek yükseltildiği anlaşılmıştır. Depolama Birimi'nin ortaya çıkarılan duvarları üzerinde herhangi bir kapının varlığına rastlanmamıştır. Bu tespitler neticesinde, mekânın girişinin üstten olduğu varsayılmaktadır.

Depolama biriminde tespit edilen seramik buluntular ile diğer arkeolojik veriler incelendiğinde, birimin en az iki evreli olduğu anlaşılmaktadır. Deponun taban sıvası üzerinde tespit edilen üç adet pithos ile bu pithosların çevresinde ve içinde bulunan seramik buluntular ile sikkeler, deponun ilk kullanım evresinin Roma İmparatorluk Dönemi'nin erken evresine işaret etmektedir. Sonraki süreçte olasılıkla tahrip olan mekân, Geç Antik Dönem'de tekrar onarılarak revize edilmiştir. Erken dönem sıvalı tabanın üstüne yapılan dolgunun destek olduğu Geç Antik Dönem duvarı ile bu duvarla ilişkili söz konusu döneme ait seramik buluntular yapının Geç Antik Dönem boyunca işlevini devam ettirdiğini, olasılıkla söz konusu dönemde meydana gelen deprem neticesinde kullanım sürecinin sonlandığı düşünülmektedir.

DEPO VE LABORATUVAR ÇALIŞMALARI

Aspendos Kazıları'na ait diğer bir çalışma alanı depo ve laboratuvar çalışmalıdır. 2023 yılında Agora Güney Caddesi ile Depolama Birimi'nden gelen seramik, mermer, metal, cam vb. buluntular numara verilerek belgelenmiştir. Daha sonra kazı alanlarından gelen buluntu ile amorf seramiklerin karakalem çizimi, kataloğu, tasnif çalışmaları ve fotoğraf çekimi yapılmıştır. Laboratuvarda işlemi tamamlanan seramik ve küçük buluntuların karakalem çizimleri taranarak *Adobe Illustrator* programında bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Yayın çalışmaları kapsamında ise; geçmiş yıllarda kazısı tamamlanmış sektörlerde tespit edilen amorf seramikler dönemlerine, mal gruplarına, formlarına ve kullanım amaçlarına uygun olarak ayrılarak, yayın öncesi hazırlıklarına devam edilmiş olup, seramiklerin karakalem çizimi ve katalogları yapılmıştır.

ASPENDOS KAZISI MİMARİ ÇİZİMLERİ

2023 Yılı Aspendos Kazısı ölçüm ve belgeleme kapsamında, kazı çalışmasına başlanan alanlardan Bazilika'nın doğusunda yer alan merdivenlerde ve iki katlı dükkânların güneyinde poligon noktaları belirlenmiştir. Bu poligon noktaları referans alınarak açmanın koordinatları ve deniz seviyesinden yükseklikleri tespit edilerek, kazı çalışmasının kot seviyeleri bu noktalardan yararlanılarak sürdürülmektedir. Ayrıca bu noktalar oluşturulan ortofotolar üzerinde de gösterilerek, kentin haritasına eklenmiştir.

İki Katlı Dükkânlar ve Stoa Kompleksi'nde, ölçüm ve belgeleme kapsamında çalışmalar sürdürülmüştür. Yapının kazı öncesi lazer tarama cihazı ile ölçümü yapılmış ve üç boyutlu

nokta bulutu verisi oluşturulmuştur. Bu üç boyutlu nokta bulutu verisi üzerinden, yapının rölöve çizimleri gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda yapının “DSS15” olarak adlandırılan ve güneyde yer alan ilk dükkân yapısının kesit çizimleri oluşturulmaya başlanılmıştır. Kesit, dükkân yapısının tam ortasından geçecek şekilde alınmış ve çizimlere başlanılmıştır. Detay ve *drone* fotoğrafları yardımıyla rölöve çizim çalışmaları devam ettirilmektedir.

ASPENDOS KAZISI TAŞINIR KÜLTÜR VARLIKLARI KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

Aspendos Antik Kenti’nde 2023 yılında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ele geçen metal buluntular üzerinde konservasyon çalışmaları yapılmıştır. Konservasyon uygulamaları öncesi eserlerin durumunun belgelenmesi için fotoğrafları çekilerek çalışmalara başlanmıştır. Daha sonra eserlerin üzerindeki bozulmalar ve yapıldığı malzeme tespit edilerek, uygulanacak konservasyon yöntemi belirlenmiştir. Bronz olduğu düşünülen buluntuların konservasyon uygulamaları ışıklı büyüteç altında hassas ve kontrollü olarak yapılmıştır. Bronz eserler üzerinde toprak tabakası, kalker, tuz, paratakamit, nantokit, kılcal çatlaklar ve lokal parça kaybı bozulmaları görülmektedir. Korozyon tabakalarının temizliğinde ise mekanik temizlik yöntemi uygulanmıştır. Eserler üzerinde yapılan konservasyon çalışmalarında sarf malzemesi olarak, alkol, safsu, pamuk, yumuşak fırça ve bistüri kullanılmıştır. Temizliği tamamlanan eserler, bünyesinde devam edebilecek olan bozulma reaksiyonlarını önlemek ve stabil hale getirmek için % 3 oranında hazırlanan BTA (Benzotriazol) içerisinde 24 saat bekletilmiştir. Bu işlem sonunda yüzeyde oluşan kusmalar fırça ile temizlenmiştir.

8. TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARI VESTİBULUM YAPISI RÖLÖVE ÇALIŞMALARI

Aspendos Antik Kenti’nde bulunan Vestibulum yapısı üzerinde gelecek dönemlerde uygulanması planlanan restorasyon ve konservasyon uygulamaları öncesinde yapının bozulma durumlarının tespiti, belgelenmesi ve buna uygun olan uygulama tekniklerinin belirlenmesi için rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında Vestibulum’un plan, kesit ve görünüş çizimleri yapılmaktadır. Yapının ölçüm ve belgelenme çalışmaları ileri teknolojik cihazlardan olan 3 boyutlu lazer tarama cihazı ile gerçekleştirilmiştir. Bu veriler üzerinden elde edilen nokta bulutu ve ortofoto dataları kullanılarak *autocad* yazılımı alt yapısı ile rölöve çizimleri hazırlanmaktadır. Yıl içerisinde 1-1, 2-2, 3-3 kesitleri ile batı ve güney cephelerinin çizimleri tamamlanmıştır. Doğu cephesi üzerinde ise çizim çalışmaları devam etmektedir. Daha sonra çizimler üzerinden malzeme analiz ve bozulma paftaları hazırlanacaktır.

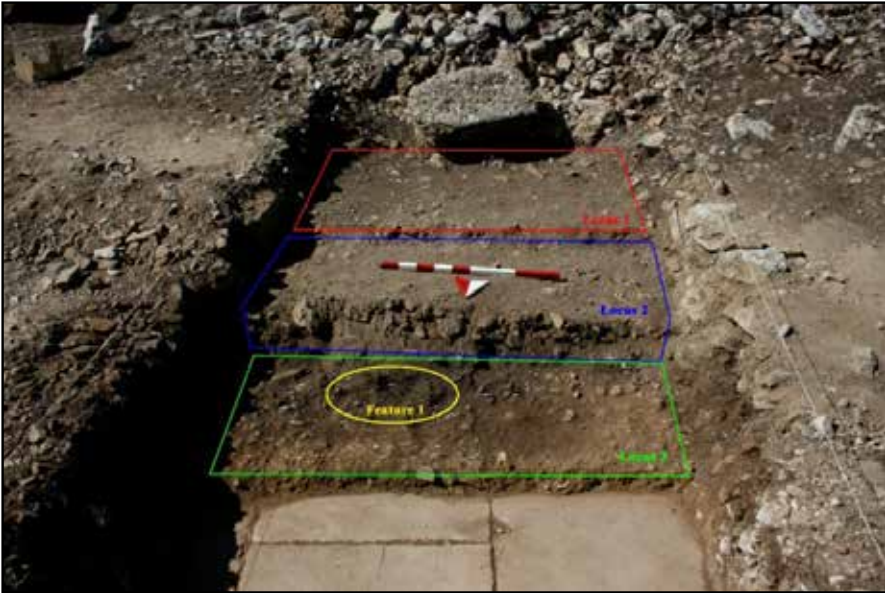
EKLER

Resim 1: 2023 Sezonu Kazı Alanları

Resim 2: 2020 yılında 2x2 metre ölçülerinde kazılan cadde sondajı ve 15. dükkânın güney cephe kapısı.

Resim 3: Agora Güney Caddesi Grid 4, Locus 1

Resim 4: Agora Güney Caddesi, döşeme taşları

Resim 5: Agora Güney Caddesi'ndeki kanal sistemi ve kanala ait in-situ kapak taşları

Resim 6: Agora Güney Caddesi Grid 3

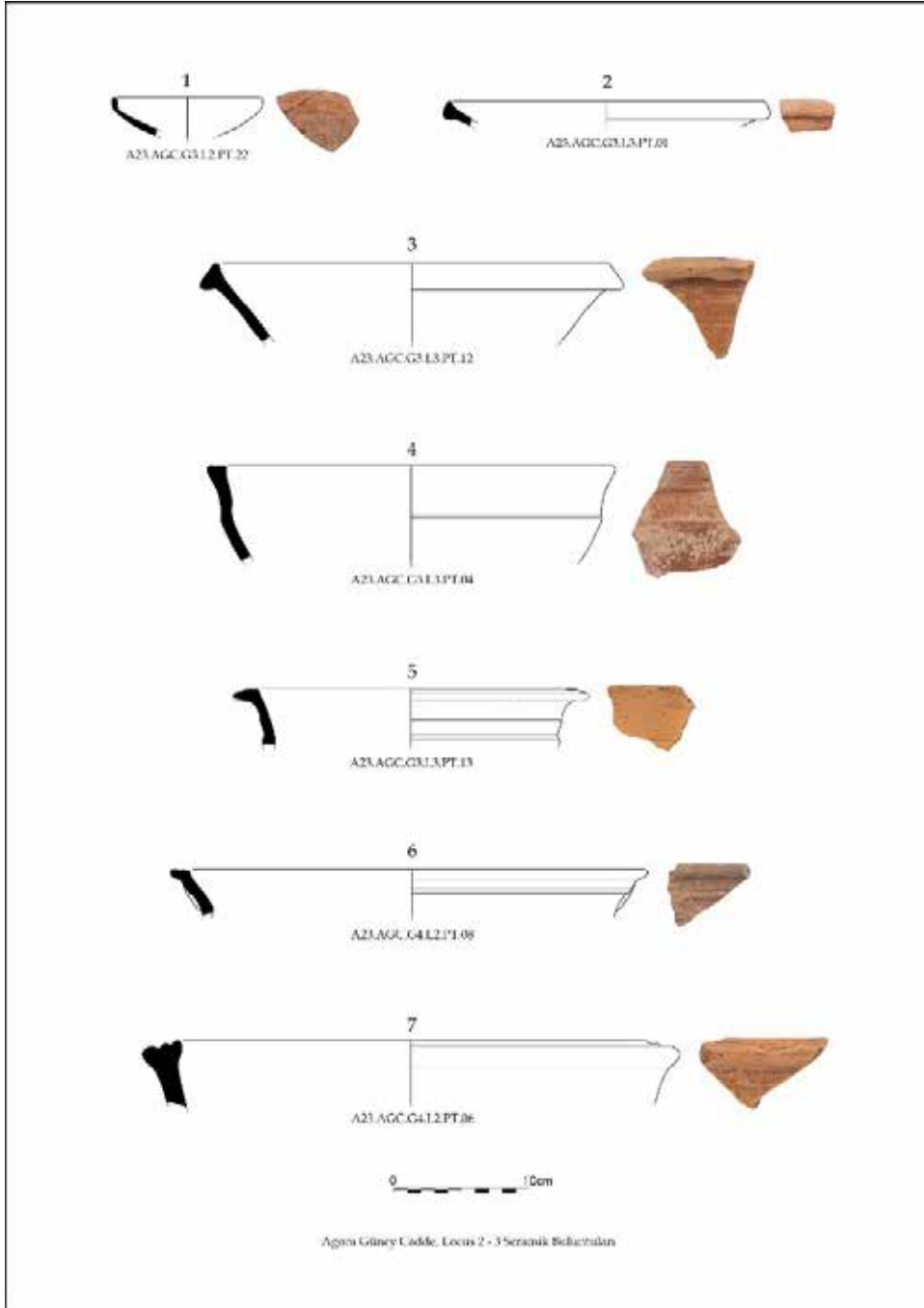
Resim 7: Agora Güney Caddesi Grid 3 ve Grid 4

Resim 8: Geç Antik Dönem'de meydana gelen deprem sonucu cadde üzerine yıkılan yapıların yıkıntı izleri.

Resim 9: Agora Güney Caddesi 2023 yılı kazı çalışmaları sonrası durumu, hava fotoğrafı

Resim 10: Agora Güney Caddesi Locus 2 ve Locus 3 Seramik Buluntuları, Geç Antik Dönem

Resim 11: A Yapısı'nın Doğu Cephesinde Tespit Edilen Profilli Bloklar

Resim 12: Portikoya çıkan basamakların ölçüleri ve dikey taşıyıcıların konduğu dörtgen planlı altlıklar

Resim 13: Mozaik Döşemeli Portiko

Resim 14: A Yapısı Sokağı Locus 4 seramikleri

Resim 15: Kuzeydoğu Merdivenleri